

Bilim Teknoloji ve Yenilik (BT/Y) Sistemimize Sorular^(*)

Müfit Akyos

BT/Y alanının çok kötü yönetildiği açık!

1990 yılından bu yana Türkiye BT/Y alanında bir şeyler yapmaya çalışıyor. Bu 25 yılın son 13 yılı bugünkü iktidar dönemidir. Teşvik mekanizmaları, teknoloji geliştirme bölgeleri, teknoparklar kuruldu; sayısız teşvik araçları ve programları oluşturuldu. Teknoparklarda yüzlerce firmada yüzlerce doktoralı eleman çalışıyor. 25 yıl az bir süre değil, artık nerede bunların meyvesi demenin zamanıdır sanırım. Ancak dış satımda yüksek katma değerli ürünlerimizin oranı bir türlü artmıyor. Dünya firmalarımız oluşmuyor. Oysaki bize Ar-Ge ve yeniliği desteklerseniz sonucunda refahı yakalarsınız denilmişti düz bir mantıkla.

Yeni girişimcilerin önemli bir bölümünün “ölüm vadisinde” yok olacağını bile bile yüzlerce doktoralımızı, mühendisimizi girişimci yapıp mikro firmalarda teknoparklarda yer verdik. Bir başka bakışla bunları “büyük ekonomi” dışında tutmuş olmuyor muyuz? Bunlar kapitalist işleyişin doğal sonuçlarıdır denilebilir. Ancak bu sonucun kabul edilmesi aklımızı kullanmadığımız, bütünsel ve etkileşimli bir sistem kuramadığımız, hedeflerimizin olmadığı anlamına gelebilir.

Beklenen yararların sağlanabilmesi için çok güçlü bir öngörüye ve bütünleşik bir sisteme gereksinim olmasın? Bu sistemde uluslararası değer zincirinde katma değerli faaliyetlerle yer almayı hedeflemiş bir ülke sanayisinin de olması gerekmez mi? Oysaki varılan noktada 100 birimlik dış satış için yaklaşık 60 birimlik dış alım yapan bir sanayimiz var! Bu oranın düşürülmesinde yüksek teşvikler altında korunaklı ortamlarda yenilikler beklediğimiz firmalarımızın hiç mi olumlu katkısı olmamıştır?

Sistemin tamamı “çıkar çatışmalı” bir ortamda beslenmeye çalışılmaktadır. Büyük kentlerdeki üniversite arazileri üzerinde kurulan teknoparklarda m²'si 15-25 \$ arası aylık kiralarla “yenilikçi” firmalarımıza yer verilmektedir. Bu üniversitelerden birisinde 100.000 m² büro alanının m²'sinin 18 \$'dan kiralandığını ve aylık kira gelirinin 1.800.000 \$ olduğunu düşünürsek soru sormaya ve beklentilerimizi yüksek tutmaya hakkımız olduğunu savunabiliriz. Elbette hepsi için bu rakamları ve boyutu söz konusu edemeyiz. Ancak bu boyutta gelirleri yönetmek için vakıfların, derneklerin kurulduğunu da söylemek zorundayız. Üniversiteleri kaynak kısmakla terbiye eden hükümetin bu davranışı karşısında para kazanan teknoparklar üniversitenin önüne çıkmaktadır. Burada bir terslik olsa gerek.

Üniversite duvarlarından teknoloji taşmaktaymış gibi yüksek bir TÜBİTAK hibe teşviki ile kurulan Teknoloji Transfer Ofislerine şimdilerde Teknoloji Geliştirme Bölgeleri'nde kurulanlar da eklenecek. Akademisyenlerimizin bilimsel çalışmalarının fikri mülkiyete bir başka deyişle

^(*) **herkese bilim teknoloji** dergisinin 22 Temmuz 2016 tarihli 17. sayısında ('politikbilim' köşesi, s. 19) ve yazarın [blogunda](#) yayımlanmıştır.

ticarete konu edilmesine çalışılmaktadır. Bir yanda henüz üniversite olmanın evrensel ölçütlerini oluşturmaktan uzak (niyeti olmayan) üniversite ve ülke yönetimleri diğer yanda piyasa ekonomilerinin en uç uygulamaları!

Yukarıda sözü geçen kurumlara, araçlara bir itirazımın olamayacağı açıktır. Bu alanda çok içten gayrette olanların çabalarına duyduğum saygı da bu yazıyı yazmamın bir başka nedenidir. Ancak bir şeylerin ters gittiği, kaynakların kötü harcandığı, tercihlerin yanlış yapıldığı, beklenen çıktıların oluşmadığı, sonuçta da BT/Y alanının çok kötü yönetildiği açık. Sorulacak çok soru, tartışılması gereken çok konu var. Bunun sağlıklı yapılabilmesi için öncelikle bu sistemin içinde yer alan bütün kurumların izleme-ölçme-değerlendirme mekanizmalarının şeffaf ve hesap verebilir yapıda olmaları gerekmektedir. Ancak o durumda somut veriler üzerinden ölçerek konuşabilir ve değerlendirme yapabiliriz.

Derginin hoşluklarla dolu önceki sayfalarından sonra tartışma açmayı amaçlayan bu yazı ne kadar ilgi çeker bilmem ama konunun taraflarının söyleyecekleri olmalı.

Konunun tarafları çok, herkesin yanıtı olmalı.